

IN MEMORIAM: DUŠAN KARPATSKÝ (1935. – 2017.)

Prvog veljačkog dana ove godine napustio nas je Dušan Karpatský, ugledni češki kroatist, južnoslavist i bohemist koji je tijekom šest desetljeća neumornog rada izgradio u Češkoj spomenik hrvatskoj književnosti kakvome izvan Hrvatske gotovo da nema premca. Stvaralački nerv Dušana Karpatskog nije, očito, poznavao i priznavao mirovanje. O tome svjedoči i posljednji njegov projekt, izbor i hrvatski prijevod (koji potpisuje s Dubravkom Dorotić Sesar) poezije njemu najdražeg češkog pjesnika Františka Halasa: knjiga *Nigdje i druge pjesme* ugledala je svjetlo dana netom nakon njegove smrti, što znači da je Karpatský radio do – posljednjeg daha.

Blagoslovljena je ona nacionalna književnost koja kao svog promotora u nekoj stranoj zemlji ima osobu radnoga kapaciteta poput Dušana Karpatskog. Ali takvih je malo. O njegovu doprinosu promociji hrvatske književnosti i kulture u Čehoslovačkoj, a zatim i u Češkoj, govori bibliografija koja je mu je kao laureatu prigodno objavljena u *Godišnjoj nagradi INE za promicanje hrvatske kulture u svijetu za 2001. godinu*. Iz nepreglednog mora bibliografskih jedinica spomenimo samo to da je objavio osamdeset osam prijevoda u zasebnim knjigama ponajviše s hrvatskog, ali i bosanskog, srpskog i crnogorskog na češki, te s češkog na hrvatski, gotovo sedamdeset prijevoda u raznim časopisima, dvanaest zasebnih knjiga iz povijesti književnosti, leksikografije i bibliografije, više od četrdeset pogovora i predgovora, više od sto četrdeset različitih tekstova objavljenih u časopisima... A pritom treba uzeti u obzir činjenicu da je posrijedi 2001. godina i da bi ovaj popis valjalo aktualizirati, jer je Karpatský poživio još petnaestak godina tijekom kojih je i dalje radio i stvarao – iz tog razdoblja datiraju primjerice dva iznimno zanimljiva i dragocjena naslova, *Epistolar* (2010.) i njegova češka inačica *Listář* (2014.), u kojima upoznajemo neke od vodećih hrvatskih i čeških književnika, kulturnjaka, znanstvenika i intelektualaca kroz pisma koja su pisali Karpatskom. Istovremeno se u njima ocrtavaju intelektualni, pa i intimni horizonti jednog čovjeka koji je živio književnost i za književnost – samoga Karpatskog.

Dušan Karpatský rođen je 28. veljače 1935. u Trebišovu u istočnoj Slovačkoj. Gimnaziju je pohađao u Rakovniku i Pragu, a 1953. upisao je studij češkog i srpskohrvatskog jezika na Filozofskom fakultetu praškog Karlova sveučilišta, gdje je i diplomirao 1958. Nakon toga zapošljava se kao odgajatelj u đlačkom domu u Táboru na jugu Češke, da bi nakon svega dva mjeseca otišao na odsluženje vojnog roka, od kojeg je nakon sedam mjeseci oslobođen iz zdravstvenih razloga. Naredne dvije godine radi kao učitelj u osnovnoj školi nedaleko od Praga, nakon čega neko vrijeme provodi na čehoslovačkom radiju (1961. – 1962.), da bi zatim prešao u nakladničku kuću Československý spisovatel, gdje uređuje književni mjesečnik *Plamen* (1962. – 1967), a zatim i *Sešity pro mladou literaturu* (*Svesci za mladu književnost*, 1968. – 1969). U dva je navrata radio kao lektor češkog jezika na zagrebačkom Filozofskom fakultetu (1996. – 1997. i 1969. – 1970). No akademska karijera nije ga odviše privlačila, stoga se u potpunosti posvećuje svojoj prevoditeljsko-propagatorskoj zadaći. Ipak, nakon sloma Praškog proljeća, točnije od 1972. godine, njegovo se ime našlo na listi proskribiranih prevoditelja, tako da

su brojne njegove prijevode i stručne radove koji su nastali do političkog prevrata 1989. potpisivali njegovi kolege, prijatelji i supruge.

Karpatský se vrlo brzo profilirao kao vrstan prevoditelj. Posjetivši još kao student Jugoslaviju (1957.), odnosno Hrvatsku, pronašao je svoju životnu književnu ljubav – Miroslava Krležu. Njegov esej *Književnost danas* preveo je i objavio u uglednom časopisu *Světová literatura* (*Svjetska književnost*) 1958. i tada počinje velika čehoslovačka (češka) recepcija Krleže koji će upravo zahvaljujući agilnosti i strasti ovog prevoditelja dobiti u Češkoj devetosveščana sabrana djela. Projekt je to koji je Karpatský započeo još davne 1965., a dovršio 2000. godine, da bi u međuvremenu na češki preveo čitav niz djela hrvatskih i inih autora i autorica, mahom klasika: Marinkovića, Ujevića, Šoljana, Brešana, Pavličića, Novaka, Brlić Mažuranić, Mihalića, Kolara, Zagorke, Pupačića, Tadijanovića, Matvejevića, Ugrišić, Andrića, Selimovića, Desnice, Daviča, Bulatovića, Kiša i brojnih drugih. Osim što je iza sebe ostavio prebogatu prevoditeljsku ostavštinu, značajan je njegov doprinos na području bibliografije (*Croatia na češkom jeziku. Prijevodi djela hrvatske književnosti u zasebnim knjigama*, 1981.), leksikografije (npr. *Slovník dramatiků – Rječnik dramatičara*, 1966.; *Strani pisci*, 1968.; *Slovník spisovatelů Jugoslávie – Rječnik književnika Jugoslavije*, 1979.) i enciklopedistike (*Tematická encyklopedie Laorusse/Tematska enciklopedija Larousse*, 1999.). Autor je do danas jedinog cjelovitog povijesnog pregleda češke književnosti na hrvatskom jeziku (u 7. svesku *Povijesti svjetske književnosti*, 1975.) i "početnice" *Malý labyrint literatury* (*Mali labirint književnosti*), koja je u Češkoj doživjela ukupno tri izdanja (1982./1983., 1997., 2001.) i u kojoj Karpatský iskazuje svoju upućenost kako u teoriju književnosti tako i u povijest svjetske književnosti.

Karpatskome dugujemo i nekoliko važnih i velikih otkrića. Zahvaljujući njegovu istraživačkom duhu i njegovoj temeljitosti danas možemo čitati *Praške zapise* Stjepana Radića, koje je Karpatský pronašao u ostavštini češkog književnika i Radićeva suvremenika Viktora Dyka te zatim preveo na hrvatski (1985.), ili pak listati sedmojezični rječnik Petra Lodereckerera, koji je nastao na temelju petojezičnog rječnika Fausta Vrančića. Osim svega navedenog, Karpatský je bio i vješt antologičar i priređivač. Još 1966. s kolegicom Irenom Wenigovom priredio je antologiju jugoslavenskih pjesnika 20. stoljeća *Snímky krajiny poezie* (*Snimci pejzaža poezije*) i *5 charvátských her* (5 hrvatskih drama), sa Slavkom Mihalićem priredio je izbor poezije češkog pjesnika Vladimíra Holana (*Noć s Hamletom*, 1981.), a neizostavan je i ranije spomenuti izbor iz Halasove poezije. No u njegovu antologičarskom radu posebno se ističu tri naslova. Prvi od njih, *Má duše je moře* (*Duša mi je more*, 2001.), koji donosi poeziju hrvatskog Jadrana, u Češkoj je brzo rasprodan i priskrbio mu je državnu nagradu za prevođenje; drugi, *Zlatna knjiga češkog pjesništva* iz 2003., na sedamstotinjak stranica donosi reprezentativan, gotovo monumentalan izbor češke poezije od samih početaka pismenosti u Češkoj pa sve do suvremenih dana; i naposljetku, 2007. Karpatský na češkom objavljuje još veću antologiju hrvatskog pjesništva pod nazivom *Koráb korálový. Tisíc let charvátské poezie v díle stovky básníků* (*Korablja od koralja. Tisuću godina hrvatske poezije u djelu stotinjak pjesnika*).

Za svoj rad Dušan Karpatský ovjenčan je nizom uglednih nagrada. Spomenuta knjiga *Mali labirint književnosti*, čije prvo izdanje iz 1982. nije smio potpisati,

premašila je nakladu od 100 000 primjeraka i priskrbila mu tako jubilarnu nagradu češke nakladničke kuće Albatros. Za svoju prevodilačku djelatnost primio je nagradu srpskog PEN-centra (1978.) i nagradu "Julije Benešić" Društva hrvatskih književnika (1990.), a čak četiri puta ovjenčan je nagradom Češkog udruženja prevoditelja (1996., 1999., 2000. i 2001.). Godine 2001. odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića, iste godine dobiva spomenutu Godišnju nagradu Ine, a od 1990. bio je i dopisni član Jugoslavenske, danas Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti... Sve ove nagrade, priznanja i odlikovanja, ali u prvome redu rezultati njegova neumorna rada, svjedoče o tome da je hrvatska književnost s odlaskom Dušana Karpatskog izgubila najmarljivijeg i najgorljivijeg popularizatora i propagatora, i to ne samo u Češkoj već možda i u cijelome svijetu.

Matija Ivačić